



עדכון מבית המדרש להלכה בהתישבות

- אמונת אי"ש -



לאתר בית המדרש <

מה חדש בבית המדרש?

סוגיות אקטואליות בנושאים שונים הנוגעים למצוות התלויות בארץ

מצורף לוח אחוזי ערלה לקיץ תשע"ט

הגדרת פרי וירק לענין ערלה

"וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" (ויקרא י"ט כ"ג)

מצות ערלה נאמרה לגבי עצי מאכל בלבד ולא לגבי ירקות.

במסגרת הפעילות הברוכה להפצת תורת ארץ ישראל על ידי בית המדרש להלכה בהתישבות, מוציא בית המדרש ידיעון הליכות שדה אשר יוצא מספר פעמים בשנה. עם שדרוג הידיעון לאחרונה והגדלתו, הננו שמחים לבשר כי ישנה אפשרות לקבל את הידיעון במייל על פי הסכמתך.

קולמוסים רבים נשתברו בשאלה מהו פרי ומהו ירק, נידון זה אינו מעשי רק לענין ערלה, אלא אף לגבי מצוות נוספות התלויות בארץ כגון כלאי זרעים ואיסור ספחים בשביעית הנוהגים דווקא בירק ולא בפירות, וכגון שנות המעשר- פירות יש לשייך לשנת המעשר ע"פ זמן החנטה החל מט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות, ואילו ירקות- על פי זמן הלקיטה, החל מראש השנה.

לקבלת הידיעון שלחו מייל חוזר <

כמו כן נוגע הדבר לענין ברכה האם ברכתו בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה, וכשמדובר בברכת הריח האם נחשב הצמח לצמח עיצי וברכתו בורא עצי בשמים, או צמח עשבי שברכתו בורא עשבי בשמים. וכן לענין ברכת האילנות [ואיסור עקירת עצי פרי].

תוכן הענינים לגיליון 204

בעדכון זה נעסוק בהגדרת פרי וירק לענין ערלה ושאר הלכות.

ביעור מעשרות

מצאנו בגמ' ובפוסקים כמה סימנים מהו פרי ומהו ירק:

- ביעור חלה
- הוראות מהגרש"ז זצ"ל

• צמח שצריך לזרעו בכל שנה הוא ירק.

שריפת חלה

הפרשת אורח

הפריש ולא ברך- להשאל

אנגס- ירק או עץ

לוח אחוזי ערלה

כלאי הכרם



- צמח שעליו יוצאים משורשיו הוא ירק.
- צמח שבחורף ענפיו ועציו כלים והוא מתחדש בכל שנה מהשורשים שנשארו באדמה, להלכה נוקטים שדינו כירק.
- צמח שנותן פירות תוך השנה הראשונה לזריעתו יש אומרים שהוא ירק וי"א שאין זה סימן מובהק לסמוך עליו אלא בהצטרף עוד אחד מהסימנים האחרים.
- צמח שנותן פירות טובים בשנתו הראשונה ובשנה השנייה הפירות פוחתים והולכים הן באיכותם והן בכמותם יש אומרים שהוא ירק.
- צמח שאינו חי יותר מג' שנים יש אומרים שהוא ירק.
- צמח שגזעו רך ואינו מעוצה וקשה דינו כירק.
- צמח נמוך הנראה כירק. ויש אומרים שאף צמח שגזעו חלול דינו כירק.
- בדורות האחרונים התעוררו הפוסקים לדון על כמה מיני צמחים אם להחשיבם כירק או כאילן ביניהם: בננה, חציל, פטל, צבר, קני סוכר, פאפיה, פסיפלורה [שעונית], פלפל חריף [שאטה], אננס ועוד.

בננה – הבננה גדלה על ענף גזעולי (גבעול עבה הנראה כגזע), פרי הבננה מתחיל לגדול כחצי שנה אחרי השתילה והוא מבשיל יותר משנה לאחר השתילה. בשנה השניה אותו ענף מתייבש וגדל ענף חדש מן השורש עליו צומחים אשכולות חדשים של בננות וכך ממשיך לגדול שנים רבות. בדעת השו"ע או"ח סי' רג נראה שדין הבננות כירק מטעם זה (וכשיטת הגאונים), שצמח שפירותיו אינם גדלים כל שנה על אותו גזע אלא כל שנה יוצא גזע חדש הוא ירק. ולדעתו זהו הסימן המוזכר בגמ' בברכות(1). הכפתור ופרח(2) כתב עוד שני טעמים שהבננות נחשבים כירק, משום שעוקצי העלים הם בגזע, ולפיכך אינו נחשב כגזע אלא כעלים, ומשום שהגזע אינו עצי והוא מתייבש ונרקב.

חציל – הרדב"ז דן בתשובתו היאך מותר לאכול חצילים שהרי הם מתקיימים שנתיים ושלוש וא"כ דינם כדין פרי, ולכאורה יש לאוסרם משום ערלה. בשאלה זו דנו אף פוסקים נוספים ונאמרו מספר טעמים להתיר את אכילת החצילים: הרדב"ז כתב היות והוא נותן פרי תוך שנה מהזריעה ואילנות לא נותנים פירות אלא מהשנה השנייה או השלישית(3). המהר"ם אלשיך: היות ופירותיו פוחתים והולכים משנה לשנה(4). החזון איש: הואיל ואינו יכול לחיות יותר מג' שנים(5). [ובצירוף עוד סימן אחד מהסימנים הנזכרים לעיל]. שו"ת הלכות קטנות: היות וגזעו חלול(6).

במסגרת בית ההוראה ע"ש הרב רזנברג זצ"ל
 עונים רבני בית ההוראה
 במשך שעות היממה
 לשאלות הלכתיות
 בטלפון 02-6488888 שלוחה 31

ראש בית המדרש הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א
 עונה בימים ראשון, שני
 ושלישי בין השעות 12:30-
 12:00 בשלוחה 5.
 ניתן לקבל מידע או לשאול
 שאלות באתר בית המדרש
 להלכה בהתישבות,
 או בכתובת האימייל
 bhl@bhl.org.il

שאל את הרב:

צמחים שיש בהם ספק האם דינם כירק או כפרי כגון פאפיה ופסיפלורה מה דינם לענין כלאי זרעים ותרומות ומעשרות ולענין ברכה?

תשובה: לענין כלאי זרעים אין להקל ולזרוע ירקות בסמיכות של טפח וחצי לידם [15 ס"מ] משום שיש לחוש לדברים שעיקרם מדאורייתא שמא דינם כירק. כמו כן, יש להרחיקם מגפן (ששה טפחים מגפן יחידית וארבע אמות מכרם של ענבים).

לענין תרומות ומעשרות יש להחמיר כאילן וכירק, דהיינו שלא לעשר מאלו שנקטפו קודם ר"ה על אלו שנקטפו לאחר ר"ה כדין ירק, ומאידך לא לעשר מפירות שחנטו לפני ט"ו בשבט על פירות שחנטו לאחר ט"ו בשבט כדין פרי (מציאות זו בפירות אלו נדירה). וכמו כן, בתקופת המעבר של שנות מעשר שני ומעשר עני יש להחמיר להפריש את ב' המעשרות ולחלל את המעשר שני בלא ברכה. לגבי ברכות, לכתחילה יש לפוטרם בדבר אחר, אך אם אין לו ניתן לברך עליהם בורא פרי העץ⁽¹⁾.

1. ע"י ישא יוסף (זרעים סי' ז') לענין פסיפלורה שדעת הגר"ש אלישיב שאפשר לברך עליה בורא פרי העץ.

ובשו"ת שבט הלוי (חלק ו' סי' קסה) לענין פאפיה שדינו כעץ גמור לגבי ברכה.

רבי אשתורי הפרחי בספרו כפתור ופרח⁽⁷⁾ כתב לאסור אכילת חצילים אך דבריו לא התקבלו להלכה.

פאפיה – רבי יוסף חיים מבגדד בספרו רב פעלים⁽⁸⁾ הינו הראשון שדן באכילת הפאפיה והעלה שאין בפאפיה ערלה משום שעץ הפאפיה נותן פרי תוך שנה מזריעתו ונחשב כירק וכדעת הרדב"ז המזכרת לעיל. מכיון שכבר הזכרנו שישנם מהפוסקים שלא סמכו על סימן זה לבדו לכן לדבריהם יש להחמיר בפאפיה בארץ ישראל ואין לאוכלה עד שיעברו ג' שנים. בשנים האחרונות התברר שבארץ ישראל [וכן בארצות נוספת בחו"ל] עץ הפאפיה לא נותן פרי תוך שנה מזריעתו [רק בארצות החמות תיתכן מציאות כזו] לאור כך הורו הפוסקים שגם לאותם הנוהגים לסמוך על סימן זה- שיש פירות בשנה הראשונה- ללא סימן נוסף, מכל מקום כיון שבמציאות בא"י אינו כן, אין לאכול פאפיה עד שיעברו ג' שנות ערלה. [ע"י במאמר מאת הרה"ג מיכאל גלעדי שליט"א הליכות שדה מס' 186].

פסיפלורה (שעונית)- בפסיפלורה ישנה מציאות שגם בארץ ישראל יגדלו פירות בשנה הראשונה, ולכן יש הנוהגים להחשיב צמח זה כירק. כאמור דעת החזון איש שאין לסמוך על סימן זה לבדו, ולכן יש לנהוג בו שנות ערלה.

אננס – שנים רבות מקובל היה שהאננס הוא ירק וברכתו אדמה, לאחרונה יש שעוררו שהאננס דינו כפרי היות והוא נותן פירות יותר מד' שנים מאותו גזע ולפיכך דינו כפרי וצריך למנות שנות ערלה לאננס, אמנם טענות אלו נדחו ע"י רבני בית המדרש [ראה גיליוני הליכות שדה 202 ו-204] משתי סיבות:
א. מחמת שגודל פירותיו הולך ופוחת משנה לשנה וכמבואר לעיל זהו סימן שדינו כירק ולא כאילן.
ב. גזעו של עץ האננס אינו עצי ולאחר עקירתו הוא נרקב [עיי"ש בדבריהם].
ג. צורתו כירק.

לסיכום: צמחים שהוגדרו כירקות על ידי הפוסקים על פי הסימנים הנ"ל, אין צורך לחשוש בהם לאיסור ערלה, וכן המנהג בבנות, תות שדה, חצילים ואננס. פירות שיש בהם מחלוקת כגון פאפיה, פסיפלורה ופטל- יש להחמיר ולא לאכלם עד לאחר שלוש שנים, ובפרט בארץ ישראל.

3. תשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקלא, לאחר משא ומתן העלה הרדב"ז שמותר לאכול חצילים היות והוא נותן פרי תוך שנה לזריעתו דבר שלא מצינו באילן. ישנם מהפוסקים שסמכו על סימן זה בכל צמח שנותן פרי תוך שנה להחשיבו כירק היות ולדבריהם סימן זה מוזכר בתוספתא, לעומת זאת דעת החזון איש ועוד פוסקים שאין לסמוך על סימן זה לבדו אלא בצירוף עוד סימן אחד מהסימנים הנזכרים לעיל.

4. כך מבואר בברכי יוסף סי' רצד אות ד' בשם המהר"ם אלשיך שהחציל בשנה הראשונה הוא טוב ומתוק ובשנה השניה נגרע מעט והוא מר ובשנה השלישית אינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק.

5. חזון איש ערלה סי' יב אות ג' וטעמו שאין סברא שיהא אילן שפירותיו לעולם אסורין.

6. ח"א סי' פג בהגהות בן המחבר המני"ח.

7. פרק נו.

8. חלק ב' או"ח סי' ל'



בברכת קיץ בריא, מזכירות בית המדרש

אם אינך רואה מייל זה כראוי לחץ כאן

הודעה זו נשלחה ל- testing@example-domain.com ע"י bhl@bhl.org.il
הסרה מרשימת התפוצה דווח על ספאם

InforUMobile מערכת רב ערוצית לקשר עם הלקוח